

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Нині загострюється проблема вияву агресивного поведіння поміж підлітками. Дорослі нерідко спостерігають у дітей нічим не вмотивовані реакції підлітків на незначні коментарі оточуючих. Агресія дітей – розповсюджене явище на ранніх етапах розвитку. Прояви агресії і агресивності підлітків у повсякденному житті є проблемою, яка дедалі більше хвилює науковців, оскільки останніми роками спостерігається зростання цинізму, ворожості та жорстокості у малолітніх. Дитина під час навчання, відпочинку та у сімейному колі опиняється перед комплексом соціальних і біологічних факторів, які по-різному впливають на її поведінку [4].

На сьогодні існують різноманітні теорії агресивної поведінки З. Фрейда, К. Лоренца, Є. Фромма; позиції біхевіористів, інстинктивістів, прихильників їх інтеграції та ін. [2]. Один із перших дослідників агресії, Л. Берковіц, запропонував таке визначення, відповідно до якого агресія – це «будь-яка форма поведінки, яка націлена на те, щоб заподіяти кому-небудь фізичну або психологічну шкоду» [6].

Ключовими ознаками агресивності як особистісної властивості виступають такі прояви: прагнення до здійснення руйнації, намагання домінувати над людьми, використовувати їх у власних цілях, схильність до насильницьких дій, до заподіяння шкоди оточуючим, зокрема близьким людям, завдання болю [5].

У підлітковому віці найбільш розповсюдженими агресивними проявами, окрім вищевказаних, є жорстокість, забіякуватість, задиристість, озлобленість та ін. Суміжним до агресивності є станворожості. На відміну від агресивності, ворожість завжди спрямована на певний об'єкт. Інша відмітна риса полягає у переживанні ворожості: особи можуть перебувати у стані ворожості стосовно один одного (тривалий час), проте не виявляти жодних агресивних тенденцій; можливий і варіант вчинення агресивних дій без переживання стану ворожості стосовно іншого [1; 3].

Агресивні прояви у поведінковому аспекті несуть в собі потенційну або заподіювану шкоду, при цьому ступінь шкідливості як результату залежить від агресора та від того, на кого спрямована агресія. Прояви агресії виражаються як у фізичній, так і у словесній формі [5].

Часто причиною прояву агресії у дітей підліткового віку є властиві даному віку залицяння. В одних епізодах агресивність може виражатися з ціл्लю привабити до себе увагу, зробити акцент на свою статеvu або інтелектуальну першість; в інших – через невміння відповідно розкрити власні відчуття; в третіх – через неспроможну усвідомленість особистих відчуттів. Разом із цим, підвищеною агресивності підлітків сприяє потреба у самоствердженні. Якщо дана потреба переважає, то найбільш бадьорі підлітки навмисно проявляють агресивність і прагнуть володарювати. При чому, змагання за першість базується на жорсткій інтервенції одного та пригнобленні інших. Лідер, зазвичай, тримає свій статус за допомогою насилля. У залежності від перспективи втамувати потреби у самовизначенні, самооцінці, самоствердженні, самореалізації, відбувається розгалуження оточення підлітків, поділ на «добрих» та «недобрих», «покірних» та «порушників», «вдалих» та «нездатних». При цьому, «нездатні», «недобрі», «порушники», діставши отаке суспільне клеймо, домагаються його справдити, тому виявляють непокірливість та агресію. Підлітки, не знайшовши

порозуміння із рідними їм людьми у сімейному колі, починають проявляти агресивні форми поведінки. Манера існування в подібних родинах із сталим виявом зневаги один до одного, грубістю, чварами, байдужістю залишає незадоволеними головні потреби дитини у прихильному контакті [4; 5; 6].

Отже, специфічними психологічними особливостями підліткової агресії є: емоційна зарядженість поведінкових реакцій, експансивний характер реагування на обстановку, готовність до застосування афективної агресії. Для підлітків, агресія виступає засобом задоволення потреби у спілкуванні, самоствердженні, досягненні важливої мети. Проте, разом із цим – це реакція підлітків на неблагополучне становище у родині, на жорстоке ставлення батьків, як спроба досягнення влади над іншими людьми [4].

Список літератури

1. Алфимова М.В. Психогенетика агресивності / М.В. Алфимова, В.И. Трубников // Вопросы психологии. – 2000. – № 6. – С. 112.
2. Астремська І.В. Теоретичні аспекти проблеми дослідження агресивної поведінки особистості / І.В. Астремська, Ю.Г. Жайворонок // Наукові праці : соціологія, 2015. – С. 111-115.
3. Дроздов О. Агресіологія як міждисциплінарна галузь наукових досліджень / О. Дроздов // Соціальна психологія. – 2006. – № 1 (15). – С. 43-49.
4. Кісіль З.Р. Психологічні особливості агресивності у підлітковому віці / З.Р. Кісіль. – Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ : психологічна серія. – С. 32-40.
5. Рибачук В.М. Особливості прояву агресивної поведінки у підлітковому віці / В.М. Рибачук // Педагогічний процес: теорія і практика, 2015. – № 1-2 (46-47). – С. 147-151.
6. Шайгородський Ю. Агресивна поведінка / Ю. Шайгородський // Політологія : навч. енциклопед. словн.-довідн. для студ. ВНЗ. – Львів : «Новий Світ-2000», 2014. – С. 14 – 15.

*Науковий керівник: Подкопасва Ю.В.
канд. псих. наук, доцент*

